

Alusta alkaen 21

Savonlinnan Tuomiokirkko, 27.3.2008

1 Moos 16:1-16

Saara ja Hagar

Sarai, Abramien vaimo, ei ollut synnyttänyt miehelleen lasta. Mutta Sarailla oli egyptiläinen orjatar, jonka nimi oli Hagar. Niin Sarai sanoi Abramille: "Herra ei ole sallinut minun synnyttää. Makaa siis minun orjattareni kanssa; ehkäpä hän voi synnyttää minulle lapsen." Abram myöntyi Sarain ehdotukseen. Abram oli asunut kymmenen vuotta Kanaaninmaassa, kun hänen vaimonsa Sarai antoi egyptiläisen orjattarensa Hagarin miehelleen Abramille sivuvaimoksi. (1Moos 16:1-3)

Olemme kuulleet, kuinka Jumala oli luvannut Abramille eli Aabrahamille, että hän saisi paljon jälkeläisiä ja että hänen jälkeläisistään tulisi siunaus ja pelastus kaikille kansoille. Tämän lupauksen varassa Aabraham oli jättänyt kaiken ja lähtenyt uuteen maahan, jonka Jumala oli hänelle ja hänen lapsilleen luvannut.

Mutta Aabraham ja hänen vaimonsa Sarai eli myöhemmältä nimeltään Saara olivat asuneet jo 10 vuotta Luvatussa maassa, mutta Saara ei ollut tullut raskaaksi. Voimme kuvitella, miten monta kertaa nämä puoliset olivat yhdessä puhuneet, rukoilleet ja itkeneet tästä asiasta. Inhimilliseen lapsettomuuden suruun yhdistyi se, että Jumala oli luvannut erityisen, siunatun jälkeläisen, josta tulisi siunaus kaikelle kansalle. Kuta pitemmälle lupauksen täyttymys siirtyi, sitä raskaanpana painoi risti ja sitä sietämättömämmäksi tuli koettelemus.

Saara uskollisuuden ja rakkauden perikuvana

Saara kuvataan uskollisuuden ja rakkauden perikuvaksi. Hän oli seurannut miestään maanpakoon, hylännyt kaikki ystävänsä ja sukulaisensa. Hän oli suostunut maanpaon aikana kaikkiin hankaluuksiin ja vaikeuksiin, jopa väliaikaiseen nälkäpakolaisuuteen Egyptiin. Hän ei ollut jättänyt miestään, vaikka tämä oli pelkuruudessaan jättänyt hänet faraon hoviin ja uskotellut faraolle olevansa Saaran veli.

Nyt Saara nöyrytyy ehkä syvimmälle. Hän suostuu luopumaan äitiyden kunniaa. Kuitenkaan hän ei luovu uskostaan Jumalan Aabrahamille antamaan lupaukseen. Kuka tahansa muu nainen olisi sanonut miehelleen, että "mitä sinä höpäjät siitä Herrasta ja Herran antamasta lupauksesta. Eihän meillä ole yhtä ainoaa jälkeläistä." Ja olisi räyhännyt, että he olivat jättäneet kotimaansa typerän uskonnollisen haihatelun takia.

Saara ei tee näin. Hän uskoo, että Jumala on pitävä lupauksensa. Mutta hän on välttämättömyyden pakosta tullut siihen johtopäätökseen, että hän ei olisikaan Jumalan lupauksen välikappale: "Herra ei ole sallinut minun synnyttää." Tai niin kuin v. 1933 sanoo: "Herra on sulkenut minut synnyttämästä."

Hän siis ottaa onnettomuutensa Jumalan kädestä, ei käy manaillemaan kohtaloaan, ei menetä toivoaan.

Mutta yli-inhimillinen nöyrytyksen paikka se on ollut. Antaa oma palvelustyttönsä miehelleen sivuvaimoksi, jotta tämä saisi jälkeläisiä.

Tämä tapa sinänsä oli ihan tavallinen muinaisessa Lähi-idässä. Vaimo saattoi virallisesti ja omasta tahdostaan antaa henkilökohtaisen palvelijattarensa miehensä jalkavaimoksi. Syntyneet lapset laskettiin tällöin lain edessä vaimon lapsiksi, vaikka biologisesti kyse oli sivuvaimon lapsista. Tästä tavasta on säilynyt todisteita muinaisten lakitekstien muodossa.

Hyvä palkitaan pahalla

Aabraham tekee Saaran kehotuksen mukaan. Ei tosiaankaan kevytmielisesti eikä himosta. On otettava huomioon, että he olivat jo niin kauan yrittäneet saada lasta, kyseinen tapa oli tuolloin yleinen laki, ja lisäksi Aabraham huolehti Jumalan lupauksen täyttymisestä.

Abram yhtyi Hagariin, ja tämä tuli raskaaksi. Kun Hagar huomasi olevansa raskaana, hän alkoi väheksyä emäntäänsä. Silloin Sarai sanoi Abramille: "Minua on loukattu, etkä sinä tee mitään. Minä itse annoin orjattareni sinun syyliisi, mutta siitä saakka, kun hän sai tietää olevansa raskaana, hän on halveksinut minua. Herra ratkaiskoon meidän riitämme." (1 Moos 16:4-5)

Saara suostui luovuttamaan aviomiehensä palvelijattarelleen, suostui antamaan vapaaehtoisesti hänelle kunnian olla Aabrahamin lapsen äiti. Mutta mitä hän sai tästä hyvyydestä palkakseen? – Hagar alkoi väheksyä emäntäänsä.

Tietysti Aabraham oli alkanut kohdella Hagaria jonain muunakin kuin palvelijattarena. Hänet oli otettu yhteiseen ruokapöytään ja hänestä oli muutenkin tullut perheen jäsen. Mutta Hagar ei osannut ottaa hyvyyttä vastaan hyvyydellä. Hän alkoi ajatella, että ”minä olen kohta suurmiehen lapsen äiti, minä olen siunattu, emäntäni on kuiva ja kirottu ämmä, jolle Jumala ei ole edes lasta antanut. Mutta katsopa vain, minut hän siunasi, tulin kerralla raskaaksi.” Ja tällainen ajattelu tietysti heijastui käytökseen monella tapaa.

Tuo on tietysti inhimillistä, ja on hyvin kuviteltavissa, että juuri näin tuollaisessa tilanteessa käy. Me olemme melkein kaikki Hagarin kaltaisia ja ylvästelemme lahjan ja siunauksen saatuaamme niitä vastaan, joilla kyseistä lahjaa ja siunausta ei ole.

Mutta voimme miettiä, että olisihan asia voinut mennä toisinkin. Entä jos Hagar olisikin ollut kiitollinen ja rakastanut emäntäänsä entistä enemmän, surrut sitä, että Saara joutui kantamaan lapsettomuuden häpeän ja pyrkinyt kaikin tavoin olemaan sellainen, että olisi vähentänyt sitä, että emäntä menettää kasvonsa ja tulee hänelle kateelliseksi?

Luther (jonka selitystä muuten melkein koko tämä teksti seurailee) ottaa tästä kertomuksesta seuraavan yleisen opetuksen:

Tässä on noudatettava jatkuvaa ohjenuoraa: jos tahdot olla hurskas ja toivoa tulevaa elämää, niin että armahdat kaikkia, joita on kohdannut vahinko, että annat alttiiksi henkesi ja ruumiisikin toivomatta siitä itsellesi mitään hyvää; kuitenkin saat mielessäsi olla varma, että hyvästä työstä saat palkaksi pahuutta. Se joka ei tähän tahdo suostua, etsiköön itselleen toisen maailman, jossa elää kiitollisia ihmisiä, ja harkitkoon hyvien tekojen ohjaamista kohteeseensa viisaammin kuin pyhä Saara ja nöyrä Aabraham. ...

Opi siis, että maailma on sellainen; aivan samoin kuin Jumala on Jumala, toisin sanoen hyväntekijä ja hyvä, samoin maailma on maailma, toisin sanoen kiittämätön ja

paha. Ne siis, jotka tahtovat elää Jumalan alaisina, joutuvat velvollisuuksiin kaikkia kohtaan, ja heidän tulee totuttautua kestämaan kiittämättömyyttä.

Jos minä olisin ollut Aabraham, olisin pyrkinyt rauhoittelemaan Saaraa, että kestä nyt, kyllä tilanne varmaan paranee, kun lapsi syntyy. Mutta Aabraham osoittaa tosi vahvaa solidaarisuutta vaimolleen tilanteessa, jossa hyviä vaihtoehtoja ei kai ollut.

Abram sanoi Saraille: "Hän on sinun orjattaresi. Voit tehdä hänelle, mitä hyväksi näet." Ja Sarai kuritti Hagaria niin että Hagar pakeni hänen luotaan. (1 Moos 16:6)

Hagar pakenee ja kohtaa Herran

Lutherin mukaan Hagar on esimerkki ihmissuvun turmeluksesta. Kun meille ollaan hyviä, me pöyhkistymme, kun meitä nuhdellaan tai kuritetaan, me lähdemme pakoon.

Herran enkeli kohtasi Hagarin autiomaassa vesilähteellä, joka oli Surin tien varressa. Hän sanoi: "Hagar, Sarain orjatar, mistä olet tulossa ja minne olet menossa?" Hagar vastasi: "Minä olen paennut emäntäni Sarain luota." Silloin Herran enkeli sanoi hänelle: "Palaa emäntäsi luo ja ota nöyrästi vastaan hänen kurituksensa." (1 Moos 16:7-9)

Tämä on esimerkki siitä, että Jumala rakastaa koteja ja haluaa pelastaa ne. Aabraham ja Saara olivat varmaankin rukoilleet erämaahan paenneen Hagarin puolesta. Niinpä Herra lähettikin enkelin korjaamaan tilanteen, joka näytti kriisiytyneen lopullisesti.

Enkeli tapasi Hagarin autiomaan kaivolla Surin tien varressa. Se oli Egyptiin menevä tie. Hagar oli palaamassa kotimaahansa.

Hagar ilmeisesti tunnisti Herran lähettilään enkeliksi heti tämän kohdattuaan. Tästä kertoo se, että Hagar on nöyrytynyt. Kun enkeli puhuttelee häntä "Sarain orjattareksi", ja kysyy, että mistä tulet ja minne menet, niin Hagar ei yhtään nosta nokkaansa ja syyttele, vaan hän myöntää: "Minä olen paennut emäntäni Sarain luota."

Enkeli tuomitsee Hagarin hänen omien sanojensa mukaan: Jos kerran Saara on sinun emäntäsi, niin palaa hänen luokseen ja ota nöyrästi vastaan se kuritus, joka sinulle kuuluu.

Tätä on Jumalan lain saarna. Kun se koskettaa meitä oikein, me tuomitsemme itse itsemme ja havaitsemme, että se mitä Jumalan laki meistä sanoo, on totta. Laki tuo oikeaan itsetuntemukseen.

Raamatun käsitys orjuudesta

Tässä yhteydessä lienee paikallaan pari sanaa Raamatun käsityksestä orjista ja isännistä. Meille on nimittäin vaikea käsittää sitä, että orjia ja isäntiä on olemassa. Raamatun ajan maailmassa se oli kuitenkin täysin normaalia. Sotavanki tai veloista orjaksi myyty tai orjan lapsi olivat orjia, joita saattoi ostaa ja myydä. He olivat isäntiensä omaisuutta. Raamattu ei kiellä tätä käytäntöä, mutta se kehottaa isäntiä kohtelamaan orjiaan hyvin. Israelilaisista orjista israelilaisille säädettiin, että määrätyn ajan kuluttua heidät piti vapauttaa. Jos orja ei tahtonut vapautua, vaan koki elämänsä

hyväksi isäntänsä taloudessa, oli olemassa erityinen seremonia, korvan naulaaminen oven pihtipieleen, ja sen kautta orja tuli isäntänsä omaisuudeksi kuolemaansa asti.

Edes Uusi testamentti ei kiellä orjuutta. Meistä tätä on tietysti vaikea käsittää.

Silti minusta on selvää, että oli väärin, kun vielä USA:n sisällissodan aikaan 1800 –luvulla orjuuden olemassaoloa perusteltiin Raamatulla. Raamatussa on nimittäin selvä linja, joka osoittaa kohti ihmisten välistä tasa-arvoa. Se on kuitenkin vielä pääasiassa uskonnollista:

Te kaikki olette Jumalan lapsia, kun uskotte Kristukseen Jeesukseen. Kaikki te, jotka olette Kristukseen kastettuja, olette pukeneet Kristuksen yllenne. Yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi. Ja jos te kerran olette Kristuksen omia, te olette Abrahamin jälkeläisiä ja saatte periä sen, mikä hänelle oli luvattu. (Gal 3:26-29)

Paavalin kirjeessä Filemonille sen aiheena on karannut kristitty orja Onesimos, jonka Paavali lähettää takaisin hänen kristitylle isännälleen Filemonille. Sen rivien välissä Paavali sanoo minusta, että Filemonin pitäisi suhtautua Onesimokseen toisin kuin orjaan, pitäisi itse osata tehdä johtopäätös ja vapauttaa Onesimos. Paavali ei kuitenkaan halua kiistää Filemonin laillista omistusoikeutta orjaansa, mutta minusta hän haluaa vihjata, että Filemonin pitäisi itse ymmärtää luopua tuosta oikeudesta:

... vetoan sinuun poikani Onesimoksen puolesta, jonka isäksi olen vankina ollessani tullut. Ennen hän oli sinulle hyödytön, nyt hänestä on hyötyä sekä sinulle että minulle. Lähetän hänet takaisin luoksesi -- hänet, oman sydämeni. Pitäisin hänet kyllä mielelläni täällä, niin että hän palvelisi minua sinun puolestasi, kun olen evankeliumin vuoksi vankina. En kuitenkaan halua tehdä mitään ilman sinun suostumustasi, jotta et tekisi sitä hyvää, minkä teet, pakosta vaan vapaaehtoisesti. Ehkä hän sen vuoksi joutuikin sinusta hetkeksi eroon, että saisit pitää hänet luonasi ikuisesti, ei enää orjana vaan orjaa arvokkaampana, rakkaana veljenä. Kovin rakas hän on minulle -- kuinka paljon rakkaampi sinulle, sekä ihmisenä että Herran omana!

Jos siis pidät minua kumppaninasi, ota hänet vastaan niin kuin minut. Jos hän on aiheuttanut sinulle vahinkoa tai on sinulle jotakin velkaa, pane se minun laskuuni. Minä Paavali kirjoitan tämän omakätisesti: minä maksan sen. Voisin tosin sanoa, että sinä puolestasi olet minulle velkaa oman itsesikin. Niin, veljeni, kunpa tekisit minulle tämän palveluksen Herramme takia. Ilahduta minun mieltäni Kristuksen tähden! Kirjoitan tämän luottaen siihen, että täytät pyyntöni, ja tiedän, että teet enemmänkin kuin pyydän ... (Filem)

Lain syytöksen jälkeen Hagarin kohtaa evankeliumi

Hagar olisi kuollut suruun ja tuskaan, jota enkelin ankara lain saarna hänen sydämelleen aiheutti, ellei enkeli olisi heti perään lohduttanut ja nostanut häntä ihanalla lupauksella. Ajattele nyt, yksin autiomaassa, kaivolla, karanneena orjana, joka juuri oli itse joutunut tunnustamaan, että Saara oli hänen emäntänsä, vielä raskaana.

Herran enkeli sanoi hänelle vielä: "Minä teen sinun jälkeläistesi määrän niin suureksi, ettei sitä voi laskea."

Tämä on suurenmoinen lupaus, joka rohkaisee peloissaan olevan Hagarin.

Tästä on nähtävissä Jumalan toiminnan vaihtelevuus. Ensin hän nuhtelee, tuomitsee, ajaa epätoivoon saattaen meidät näkemään oma epätoivoinen tilanteemme. Sitten hän lohduttaa ja nostaa. Tämä Jumalan toimintatavan kahtalaisuus on Lutherin ja luterilaisuuden vahvimpia painotuksia. Suomen uskonpuhdistaja, Mikael Agricola, ilmaisee sen ilmeikkäästi, näin:

Laki se sielun hirmuttaa / Kristus sen taas lohduttaa.

Sielunvihollisen toimintatapa on päinvastainen. Hän ensin ilahduttaa ja ilostuttaa lankeamisen ihanuudella. Mutta sitten kun ihminen on langennut, hän alkaakin syyttää tuomiolla. Huolettomuutta synnillisen elämän alkutaipaleella seuraa sen loppuun tuleva epätoivo. Joillain se voi tosin tulla vasta kuolinvuoteella, mutta perkeleelle se passaa oikein hyvin.

Mutta Hagar ei onneksi joutunut tähän. Hänet otettiin kiinni lain saarnalla. Lyhyttä epätoivoa ja kääntymistä seurasi ihana lohdutus ja kauas tulevaisuuteen kantava lupaus:

Sitten Herran enkeli sanoi hänelle: ”Sinä olet raskaana, ja kun synnytät pojan, anna hänelle nimeksi Ismael, sillä Herra kuuli, kun valitit hätääsi. (1 Moos 16:11)

Ismael = Jumala kuulee

Pojalle piti antaa nimeksi Ismael. Se tarkoittaa suomeksi ”Jumala kuulee”. Luther selittää tätä kohtaa siten, että Jumala siinä sanoi Hagarille jotain tällaista:

Jumala kuulee, että olet murheellisella mielellä sitä, että olet orjatar ja vanki etkä omista mitään. Jumala on kuitenkin nähnyt sinun kurjuutesi ja tahtoo siunata sinua; ole siis hyvillä mielin, äläkä menetä toivoasi.

Luther ottaa tästä yleisen opetuksen tilanteeseen, jossa ihmistä hänen esimiehensä nuhtelevat tai rankaisevat:

Niiden, jotka käsittävät, että ovat Jumalan silmien alaisina silloin kun heitä kuritetaan tai kun heitä rankaisevat joko vanhemmat tai perheenpää tai esivalta, tulee lauhduttaa mielipahansa ja murheensa toivolla ja odottaa Jumalan siunausta, jonka näkevät tulevan Hagarin osaksi huolimatta hänen väärämielisestä pakenemisestaan.

Jumala, joka näkee minut

Sitten enkeli kertoo, millainen Hagarin pojasta tulee:

Poikasi on oleva kuin villiaasi, hänen kätensä on kaikkia vastaan, ja kaikkien käsi on häntä vastaan, aina hän on oleva vastakkain kaikkien veljiensä kanssa. (1 Moos 16:12)

Tämä ei ole äidille kovin lohduttava ennustus. Se kertoo kuitenkin siitä, että Ismaelin jälkeläisistä tuli autiomaan sotaisia beduiineja, jotka taistelivat usein israelilaisiakin vastaan.

Niin Hagar alkoi kutsua Herraa, joka oli puhunut hänelle, nimellä El-Roi, 'Jumala joka minut näkee', sillä hän ajatteli: "Olenko todella saanut tässä paikassa nähdä hänet, joka

valvoo askeleitani?" Siksi alettiin tuota Kadesin ja Beredin välillä sijaitsevaa vesipaikkaa nimittää Lahai-Roin kaivoksi. (1 Moos 16:13)

Näin puhuu se, joka iloitsee ja ihailee. Ikään kuin Hagar sanoisi: Voi, kuinka epäuskoinen olenkaan ollut! Luulin, ettei Jumala välitä minusta. Mutta nyt silmäni ovat auenneet näkemään, että kyllähän Jumala näki minut ja minun tilanteeni aiemminkin. Mutta minä olin saamieni elämäntilanteiden takia niin rauhaton, etten kyennyt häntä havaitsemaan. Nyt tunnen, että hän on koko ajan rakastanut minua, nähnyt minut, pitänyt minusta huolta. Siksi Hagar antoi hänet kohdanneelle Jumalalle nimeksi El-Roi, ”Jumala, joka minut näkee”.

Me saamme samalla tavoin antaa Jumalalle nimen sen mukaan, miten olemme havainneet hänen nähneen meidät. ”Jumala, joka on antanut minulle puolisoni”, ”Jumala, joka on antanut minulle terveyteni”, ”Jumala, joka on antanut minulle ammattini”, ”Jumala, joka näkee minut, vaikka en sitä nyt itse vielä näe”.

Hagar palasi Aabrahamin ja Saaran luo. Uskoisin, että hänet otettiin hyvin vastaan, vaikka teksti ei siitä kerrokaan.

Hagar synnytti Abramille pojan, ja Abram antoi pojalleen, jonka Hagar oli synnyttänyt, nimen Ismael. Abram oli kahdeksankymmentäkuusivuotias, kun Hagar synnytti hänelle Ismaelin. (1 Moos 16:15-16)

Aabrahamin iän mainitseminen on sikäli mielenkiintoinen asia, että seuraava luku alkaa sanoin: ”Kun Aabraham oli yhdeksänkymmenen yhdeksän vuoden ikäinen ...” Välissä on 13 vuotta, joista Jumalan sana ei puhu mitään, joissa ei tapahdu Aabrahamin ja Saaran elämässä mitään oleellista mainitsemisen arvoista, ainakaan että siitä olisi tarvinnut meille kertoa. Ja kuitenkin, miten pitkältä ihmisen kokemuksessa 13 vuotta tuntuu.

Tämä kertoo meille ainakin sen, että ”Jumalan myllyt jauhavat hitaasti”. Ensin Aabrahamin ja Saaran piti odottaa 10 vuotta jälkeläistä. Mutta ei sekään riittänyt. Sitten kesti vielä 13 vuotta, ennen kuin se varsinainen jälkeläinen rupesi olemaan ajankohtainen. Mutta siitä ensi kerralla.